

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Bernardini Scardaeonii Patauini Presbyteri de Castitate Libri Septem

Scardeone, Bernardino

Venetiis, 1542

Lber Secvndvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30433

BERNARDINI SCARDÆONI
PATAVINI PRÆSBYTERI
DE CASTITATE
LIBER SECVNDVS.

DE COELIBATV EXORDIVM.

Voniam per magna ac per difficili
lis prouincia castigandæ inconti
nentiæ & suadendæ castitatis à me
suscepta fuit, pro exoluendis pro
missis, in eo mihi elaborandum
dixi, ut nullus foret ordo homi
nū reliquus, cui in hoc opere suus
locus non esset. Dixi enim in prin
cipio statim operis, in tres ordines, ueluti classes, uniuersum
genus hominum esse descriptum: Virginum scilicet, Cōiugatorum, Cœlibum; quam quidem d'istinctio
nem iccirco feci, ut à uirginibus sacris, in castas: à uiris
pudicis, adulteros, à cœlibus, fornicarios segregarem:
quandoquidem hic à nobis ex ratione suscepti laboris
(ut diximus) cuiuscunq; ordinis hominum sit uel lau
danda castitas, uel incontinentia reprobanda. Verum de
uirginitate satis iam dictum est, restat modo secundo lo
co, ut de cœlibatu dicamus, cœlibes autem hoc loco
dici uelim, non tantum qui continent, sed in uniuersum
uel quicunq; coniugio soluti sunt, uel uxore legitima ca
rent, utcunq; interim sese habeant ad obseruationem
continentiæ. Neminem uero latere puto Cœlibatus
nomen à cœlo pro certo deduci, eo q̄ cœlo maxime
digni sint, qui ob cœlestium amorem, carnalibus uolu
ptatibus abstinent: dicti cœlibes, quasi ex quadam cœli
tum societate, cœlestes. Nam profectò qui à ueneris
rebus sese continent, & propter Deum obseruant ex

exactissime coelibatum, propius ad coelestes spiritus, et
 ad eorum uitam, qui beati dicuntur, tum tranquillitate
 mentis, tum integritate carnis accedunt. Sic enim scri-
 ptum est. Qui non nubent, neque uxores ducent, erunt Luc. 20
 sicut angeli in caelo. Idcirco angeli nomen adaptatur
 congruenter sacerdotibus, quasi ex mundicia carnis &
 officio mysteriorum illis efficiantur æquales. Vnde le-
 gimus, Labia sacerdotis custodiunt scientiam legem re- Malac. 1 1
 quirunt ex ore eius: angelus enim domini exercituum
 est. Quod autem quibusdam antiquorum persuasum
 fuisse legatur, coelibes dici à Coelo Saturni patre, cui pu-
 denda filius impie absciderat, mihi nō fit uerisimile: sed
 ualde fabulosum, & uanum. Quare ablegatis commē-
 titis fictionibus, priorem illam interpretationem, uti
 ueriores, atque uulgatiorem sequamur præsertim quā
 et Græcorum uocabulum ei maxime conueniat: nam
 quos nos coelibes, Græci ἰουδαῖοι appellant: quod per
 inde est ac si diis similes, paresue dicas. Quatæ autem
 præstantiæ semper fuerit in religione christiana obser-
 uantia coelibatus, nemini esse potest dubium, aut obs-
 scurum, quum legatur apud Esaiam prophetam do-
 minum sub eunuchorū uocabulo coelibibus maxima Esai. 55
 quæq; honoris præmia, & multo potiora quàm copu-
 latis matrimonio polliceri. Hæc dicit dominus (inquit
 propheta) eunuchis, Dabo eis in domo mea, & in mu-
 ris meis locum nominatum, & nomen melius à filiis,
 & filiabus, nomen sempiternum, quod non peribit.
 Et de his ipsi saluator noster Christus, sunt, inquit, eun-
 uchi qui de utero matris sunt nati: sunt qui sunt ab ho-
 minibus: sunt qui seipso castrauerunt propter regnum
 coelorum. Et hi sunt qui summopere placent Deo, quū Matth. 9
 eos non necessitas non natura, sed propria uoluntas
 absciderit: & propter Deum noluerunt esse quod
 nati sunt: Qui quidem ne abiecti propterea, & igno-
 biles uideri possint, quod fœcunditate careant libe-

DE SACRIS VIRG.

liberorum : promittit illis Deus (ut nuper dicebamus)
 honorem magnum in regno cœlorum , quum dicat
 Dabo eis in domo mea , & in muris meis locum nomi-
 natum . Et ne quæuis foecunditas possit eorum sterilita-
 ti præferri . Dabo inquit eis non locum solum , sed me-
 lius nomen à filiis & filabus . Et item ne eis longæuita-
 tis posteritas desit , quæ nomen eorum ad posteros fes-
 rat , quod ex infœcunditate nuptiarum prouenire uides-
 tur , subdit . Nomen sempiternum dabo eis , quod non
 peribit . Efferant sese coniugati modo , & ubertate libe-
 rorum sese iactent , dum tamen eunuchi nostri absq; ulla
 foecunditate corporali (ut nuper audistis) maiorem si-
 bi uendicent laudem apud Deum , q̄ foecundi quantum
 libet parentes . De his ergo deinceps nobis est dicendū :
 sed prius quot genera coelibum sit annumeremus : po-
 stea quo nam pacto extra matrimonium uiuant plaricq;
 quàmq; male quidam mentiantur coelibatum , di-
 camus .

De multiplici coelibatu , & q̄ fornicatio sit semper
 graue peccatum . Cap. I.

TRes equidem coelibum diuersitate esse com-
 perio : primam eorum , qui nondum matrimo-
 nium contraxerunt , & ex his sunt Virgines : se-
 cundam eorum qui præmatura morte coniugum solu-
 ti sunt ab uxore , & ex his sunt Viduæ : tertiam uero illo-
 rum , qui non tantum liberi , & soluti à matrimoniis sunt
 uerum etiam ex sua professione addicti , & consecrati
 Deo : uoueruntq; perpetuum coelibatum , & firmū pro-
 positum castitatis , & ex his sunt monachi & clerici , &
 uelatae uirgines , & quicunq; ex eo q̄ sacris iniciati sunt
 obligantur tacito uoto ad perpetuam castitatem , ut
 infra latius de hoc ipso suo loco dicemus . Horum autē
 quisquis per nefas certam continentiaē metam transie-
 rit , absq; dubio peccatum fornicationis incurrit , et effi-
 ciunt

ditur consequenter eternæ mortis reus. Dicit enim Ioannes fornicatorum partem cum ueneficis, idolatrisq; futuram esse in stagno ignis, & sulphure ardentis. Illis uero, qui nondum sunt ullis coniugii legibus alligati: aut si quando fuerint, uxorum morte, soluti sunt integrum sane est uel uxorem rursus ducere, uel continere si malint. Sic enim dictum est de his ab Apostolo. Qui duxerit uxorem, non peccauit, tribulationem tamen carnis habebunt eiusmodi. Idem quoque de mulieribus iudicium ab eodem prolatur, est quod de maribus. Vos loquitur, iuniores nubere, & quæ non potest continere nubat: melius est nubere quam uiri: sanctius tamen si sic permanserit, sicut & ego. At illis, qui iam castitatem uel uoto, uel susceptione sacri ordinis ultro promiserant, sic idem ipse Apostolus mandat dicens. Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem. Et rursus. In ea uocatione, qua quisque uocatus est, maneat. Siquidem alii uocati sunt ad generationem prolis per carnis operam, alii uocati sunt in sanctificationem per carnis continentiam. Eligat ergo quod quisque mauult, modo fornicationem deuitet, quæ semper est mortale peccatum. Verum prouidentum est ne quis erret quum legat in sanctorum patrum decretis distinctione trigesima quarta. Is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur, dummodo unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ sit coniunctione contentus. Ibi autem concubinam pro scorto dici ne credas neque dicas ex eo talem copulam non esse peccatum: quando qui eiusmodi concubinam pro uxore habeat (ut ibi dicitur) non repellatur à communione fidelium. Sed hoc quomodo absque errore intelligendum sit, breuiter exponamus. Scire autem oportet in primis tripartitum esse nuptiale bonum (ut scribit. D. Augustinus) fidei scilicet, prolis, & sacramenti. In fide enim attenditur, ne post uinculum conjugale, uxor cum alio, quam cum uiro, aut

Apoc. 21

1. Cor. 7

Ibidem

Ibidem

Ibidem

D

DE COELIBATV

uir cum alia, q̄ cum uxore se commisceat. In prole uero, ut foetus amanter suscipiatur, & religiose educetur. In sacramento deniq̄, ne confugium, nisi per alterius obitum dissoluatur. Concubina ergo intelligitur ibi, quæ cunctis non gratia prolis, sed explendæ sibi diuisi causa & ad uitandam fornicationem, domi cõiugali affectione habetur: licet illud prolis bonum, uel ætatis, uel naturæ, uel aliquo def. ctu haberi omnino non possit. Eius modi autem coniunctionem non fornicatione, sed coniugium appellat Augustinus: qui in libro de bono coniugali, sic ait. Solet quæri, quum masculus, & fœmina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius, sibi et, non filiorum procreandorum, sed pro incontinentia solius concubitus causa copulantur, ea fide media, ut nec illa cum altero, nec ille cum altera id faciat, utrum nuptiæ sint uocandæ. Et enim non absurde potest hoc appellari connubium, si usq̄ ad mortem alicuius eorum id inter eos conuenerit, & prolis generationem, quanuis non ea causa iuncti sint, non uitauerint tamen: ut uel nolint sibi nasci filios, uel opere aliquo malo agant. ne nascantur. Cæterum si uel utrunq̄, uel unum horum desit, non inuenio quomodo has nuptias appellare possimus. Hæc ille. Talis ergo est illa, quæ ibi appellatur concubina, q̄ solius concubitus causa ducatur: qui quidem concubitus, & si non uidetur carere culpa tamen uenia dignus est, nec prorsus interdicitus. Sed falluntur quidam in illius nominis appellatione, a uulgari ppriate diuersa: nam ibi concubina non intelligitur scortum, uel meretrix, ut uulgò dicimus sed mulier, quæ solennitatibus, ac legalibus nuptiis prætermisissis, solo affectu maritali coniungitur: quæ consensu profectò uxor est, licet adhuc ob defectum solennitatis concubinam lex nominet. Et propterea alibi etiam legitur. Si quis post acceptum sacram baptismi secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, nec episcopus potest effici, nec sacer

11. 303

11. 303

11. 303

11. 303

11. 303

32. q. 2. c.
Cõcubi
na.

Dist. 33

dos. Ibi enim concubina pro coniuge ponitur, non pro scorto: alioqui non faceret bigamum, nec impediret sacerdotium: quoniam si quis post mortuam uxorem iunctus fuisset cum scorto coitu fornicario, non propterea uetatur, acta poenitentia, ad sacerdotium promoueri. Sic & uxores Abraham præter Saram, quæ præcipua fuerat, dictæ sunt concubinæ. Scriptura namq; diuina aliquando uxorem appellat concubinam: sic enim legitur. Habeo filiam uirginem, & hic homo habet concubinam, adducam eas ad uos, & cætera quæ sequuntur. Atqui uero quæ concubina ibi dicitur, uxor erat, ut ibidem sæpius nominatur. Nullo ergo prætextu licet alicui à bono continentia recedere nisi ducat uxorem quæ eatenus licet quo ad promissus non fuerit, aut uoto aut professione sacrorum ordinum perpetuus coelibatus: quia tunc nullo pacto licet uxorem ducere, aut fornicari, ut inferius libro sequenti copiosius disceptabimus.

Iudi. 19

De coelibatu improborum cum detestatione sodomiticæ turpitudinis. Cap. II.

GRauius sane redarguendi sunt foedi, & impudici quidam homines, qui quum expertes nuptiarum sint, & in coelibatu degant, nequaquam tamè à ueneris uoluptatibus sese continent, ut coelibes decet, sed potius uti contemptores matrimonii, pro una uxore, quæ habere sibi honeste possent, sordidos obsoletorum, atq; scortorum greges agunt, & perosi maritorum nomina, in nefarios incestus, prodigiosasq; ac abominandas libidines plabuntur: & quæ nefandius esse non potest, obscenitas inhiant puerorum amoribus: & egressi limites rationis omnia diuina, atq; humana, uenere auersa, & ipsa reclamante natura subuertunt. Nam (ut differit eleganter Plato in eo libro, quem de legibus scripsit) quoties foemina, & masculus ad generandum conueniunt, uoluptas ex eo conuentu à natura quidem uidetur esse tributa: at quum mares maribus, aut foeminae foeminis,

D ii

DE COELIBAT V

commiscentur, ea inhumana uoluptas est, & præter naturam: et qui primum tale facinus ausi sunt, nefandissime in id flagitii incontinentia libidinis conciderunt.

Omnes porro Cretensium fabulam de Ganymede uehementer culpamus: quæ aduersus Iouem ideo ficta sit, ut quum ab eo leges habuissent, ueluti eum imitari, hæc & ipsi scelerate fruerentur impune, legis latoris exemplo. Hactenus Plato. Delinquent ergo contra naturam

Rom. 1

quicumque relicto naturali usu foeminae (ut ait Apostolus) exardescunt desideriis inuicem masculi in masculos turpitudinem operantes: à quo flagitio (ut asserit idem Apostolus, nec muliebris quidem sexus mundus existit.

Quare Seneca impuris eiusmodi foeminis ita imprecatur. Dii illas, deæque male perdant commentas adeo peruersum genus impudicitiae. Proh ergo pudor, immane nefas sceleribus cunctis præstans.

Quanam uis, aut quo nimbo, qua uerborum obrui pro merito facinus, tantum potest: dignum profecto omni calamitate, dignum flammis, dignum sulphure, dignum sempiterna poena.

Euenire enim propter eiusmodi scelus sæpissime terræ motus, famem, pestes, uastitates, bella, proscriptiones, & pessima quæque mala, leges etiam ciuiles affirmant: et propterea prolapsos in id flagitii, quicumque fuerint, cremandos iubet. Sed & lex diuina dicit

Leuit. 20

Qui dormierit cum masculino coitu foemineo, uterque operatus est nefas morte moriatur.

Nec mitius ecclesiasticæ sanctiones: quæ clericum, quicumque sit ille, de hoc scelere conuictum mandant deponi, ac honore priuari, et tradi iudicibus sæcularibus puniendum. Legitur & apud Platonem in Græcia legem Laïam fuisse, quæ & ipsa, quicumque nefariam in mares libidinem exercuisset, cremandum sanxerat.

Erythrea quoque Sibylla (ut est à Laëtantio scriptum) docens quo pacto posset effugiri ira Dei, sic dixit. Fuge sceleratas religiones, uni Deo serui, adulterio te abstine, et masculi permixtione praua. Hæc

Sibylla sanctissime. Violatur quidem per eiusmodi nequitiam illa sancta societas, quæ nobis naturaliter esse cum Deo potest, quum natura ipsa, cuius ille auctor est, ea peruersitate ueneris polluat: quam Deus in Leuitico appellat abominationem. Sic enim scriptum est. Cū masculino ne commiscearis coitu foemineo, quia abominatio est. Non enim fecit Deus homines, ut summa inuria inter se inuicem tam foeda conspurcarentur libidine: sed præfixit leges suas rebus omnibus, quas non liceret præuerti. Hinc est, quod bestia ipsa, quæ ratione careat, attamen quum ueneris, & coniunctionis effrenata appetentia naturaliter concitantur, naturæ leges in suo genere seruent, & non nisi diuerso sexu expleant libidinis appetitum. Quotus unquam mares, ex quo uis genere belluarum monstruosæ huic libidini operam dedisse compertum est? Quid ita? nisi quia adeo contra naturam est eiusmodi uoluptas ut eam ipsam reiiciant bestia quauis eam ipsam uoluptatem, nulla habitata honestatis ratione sequantur.

Leuit. 20

Orpheum primum ab inferis eduxisse uitium eundi contra naturam. Cap. III.

Quod autem tam obscœni amores contra naturalem affectionem in hominibus ita nefarie concitentur & à demone procedere, & inuentum planè demonum fuisse credi par est: sicut & de idolatria, & choreis, & de eiusmodi inuentis creditur. Orpheus etenim primus (ut fertur) hanc turpitudinem euegit ad Thraces, iuxta illud Ouidianum carmen de Orpheo. (Ille etiam Thracum populis fuit auctor amoris. In teneros transferre mares.) Iccirco haud ab re eum ad inferos descendisse poetæ fabulantur, ut inde uxorem Euridicem placatis manibus, in lucem reuocaret: quod quum nequiuisset præstare, hanc obscœnitatem ab inferis pro uxore euectam ferunt: atque ob id postmodum

D iii

DE COELIBATV

ita mulieribus infensum redditum esse, ut earum manibus fuerit ipse subinde discerptus. Et si sint, qui scribant eum ictum fulgure arfisse, & nefandissimi inuenti fuisse poenas incendio. Verum quoquomodo perit, constat eum male perisse, ita ut dignum fuerat, tanti flagitii auctoré. Hoc postea è Thracia paulatim ad Græcos effluxit nefas. Primi autem in Græcia Lacedæmonii ad libidinem in palestra puerorum corpora nudauerunt: ac sic postmodum diffundi cœptum contagium etiam in Italiam. Barbaræ gentes in hoc uitium minus proclives habentur: et si sint alloqui ad uenerem proniores. Infames olim galli fuere fœdis amoribus puerorum, ut refert Aristoteles, & Ptolomeus: sed ita nunc eiusmodi scelus beneficio Christianæ religionis, & eorū sanctissimi principis Ludouici ita extinctum est apud eos, ut id sub cœlo nulla natio magis abhorreat, ut asseritur. Io. pici aduersus astrologos apertissimo testimonio. Apud Hebræos autem, ut in diuinis literis traditur hoc tam nefarium peccatum Sodomitarum populis attribuitur, in primis, à quibus postea manauit, ut & apud Latinos scelus ipsum Sodomia diceretur. Hinc etiam sodomitare uocabulum obscœnum, & antiquū apud Latinos, quo (ut in antiquis exemplaribus legitur) & Cicero ipse in primo officiorum libro usus est. Ait enim latrocinari, fraudare, adulterari, sodomitare turpe est, sed dicitur nō obscœne. O deformem igitur, atq; nefariam libidinem hominibus non tam humana nequitia, quàm diabolica potius fraude procuratam. O scelestissimum, atque nefandissimum facinus, exquisitissimo quouis supplicio dignissimum, ac irrationalibus bestiis, ne dum hominibus utentibus ratione abominabile, atque nefarium.

Ex factis, dictisq; plurimorum illustrium uirorum cōsuetudine, masculinam uenerem fuisse semper abominabilem apud omnes nationes. Cap. III.

Lothus uir sanctus licet inter impurissimos Sodomitae coniunctissime uersaretur (ut in sacra pagina legimus) adeo tamen abominatus est tam peruersam libidinem, ut multo satius duxerit filiarum pudorem (quod & ea quoque flagitiosa impuritas esset) nefariis ciuibus suis uiolandum sublicere, quam hospitem, qui ad se diuerterant pudicitiam prostituere: multo quidem minus graue fore existimans concedere impurissimis hominibus filiarum stuprum, quam tam nefariam hospitum uiolationem contra naturam iura permittere. Idem ferme praestitit senex ille Gabaonita, qui quum & ipse quendam adolescentem cum uxore, & puero hospitio recepisset: & noctu sollicitaretur à Gabaonitis, ut traderet illum ad abutendum, respondit. Habeo filiam uirginem, & hic habet concubinam, ambas ad uos adducam, ut uestram libidinem saturetis, tantum hoc immani scelere ne polluamini. Sed male cesit utriusque populo nefanda libido, quoniam illi dira flamma hi ad unum omnes ultori hostium gladio perierunt. Hoc autem flagitium Pausanias Lacedaemonius tanto studio fugiendum putauit, quod (ut legitur apud Platonem) asserere non dubitauerit, oportere legibus statuere quis omnino pueros amaret, quo quomodo id fiat: ne forte exoriatur inde foedisimae libidinis ardor, quum incertum sit, utrum corpus, an animus puerorum placeat: & nunquid propter uirtutem, an propter formam potius adamentur: & iccirco affirmabat probos, ac improbos pariter ab eiusmodi studiis coactione legis arcendos. Scatinus uero apud Romanos exorsus & ipse tantum scelus, legem tulit, qua puerorum concubitores grauissimo afficerentur supplicio. Extat & Platonis ipsius lex, qua mandat eum, qui puerum ad rem uenerem

DE COELIBATV

ui subegerit, non ab eo solum, cui est illata uis, uerum
 etiam a patre, si atreque posse interfici impune. Idemque
 auctor non modo eum, qui cum puero, sed etiam qui
 cum muliere innupta sic se miscuerit, morte afficiendum
 praecepit. Ab Euphrate fluuio (ut legitur apud Euse-
 bium) usque ad orientalem Oceanum, cui caedes, aut fur-
 tum obicitur, haud grauius punitur: sed qui pudorem
 masculo arripuerit, si res in lucem uenerit, tanto probro
 tantaque afficitur ignominia & dedecore ut e conspectu
 hominum, & e uita abire uoluntaria morte cogatur. In
 eadem plaga orientis (ut ibidem legitur) parentes, con-
 gnatosue, si rescuerint filios, propinquosue eiusmodi
 turpitudini subiecisse sese, absque uenia suis illos mani-
 bus interimere solitos: usque adeo scelus istud abhor-
 rent. Et propterea Aegyptiorum regum obsequiis (ut
 refert Diodorus) nullus deputabatur, aut emptitius, aut
 domi genitus seruus, sed nobilium tantummodo sacer-
 dotum filii ultra uiginti annos nat: ne quando rex mini-
 strorum sibi die noctuque assistentium forma captus, et
 allectus facilitate peccandi, quicquam forsitan turpe com-
 mitteret. At nec minus sapiens. C. Marii illustrissimi im-
 peratoris in ea re iudicium reputandum: qui, quum Cai-
 sius tribunus militaris ei ex sorore nepos, Coelio Plo-
 cio manipulario militi pudicitiam ui conaretur eripere,
 & ab illo inter obscenos furiosae ueneris impetus sus-
 ciperet: adductum ad se adolescentem, causa cogni-
 ta, non modo nullo eum affecit supplicio, sed pro con-
 stantione laudatum pudicitiae corona donauit: adiudicans
 talem uiolentiam aequae dignam nece, perinde ac si ei ui-
 tam uoluisset eripere. Nihil quoque minori seueritate
 libidinosi cuiusdam centurionis factum quae Clusii tribu-
 ni apud eosdem Romanos uindicatum est. Nam quum
 huic Cominius tribunus praebis diem ad populum dis-
 xisset, quod militem suum stupri appellasset, non expecta-
 uit ille ferri sententiam, sed fuga prius, deinde praetadio

exiliū uoluntaria morte iudicio sese subtraxit. Quāuis nec sic quoque fato functus excitatum populi odium extinguere potuerit, quin uel ita interemptus publice impudicitiae damnaretur: ut addictus scilicet infamiae, perpetuam tanti flagitii notam etiam ad inferos secum ferret. Accusauit & M. Marcellus, C. Capitolinum sibi in aedilitate collegam, quod ex intemperantia amoris eius filium tantae turpitudinis appellasset: qui quidem quā multas causas, multaque commentus esset effugia, in sece returque omnino obiecti criminis noxam: attamen odio tanti criminis, quum nulli testes alii affuerint, solo testis monio pudicissimi adolescentis, quod cum rubore, & lachrymis, iracundiaque mixta pudore protulerat, grandi est pecunia multatus. Sed & apud Graecos aduersus Periandrum Ambraciae tyrannum factas fuisse insidias, atque à suis ciuibus interemptum prodit Aristoteles: propterea quod interbibendum foede, quem amabat, puerum interrogasset, an existeret adhuc de se praegnans factus. Nec obscurum est (ut ad Romanos reuertamur) quanta eiusdem populi exarserit quondam seditio, quum ex domo foeneratoris addictus adolescens lacero uerberibus tergo prorupisset in publicum, clamans illas flagrorum notas iccirco pertulisse, quod uim corruptoris aequo animo pati noluerit. Ex quo miserantis populi eo usque indignatio procescit, ut ardentibus graui bello finibus, ad delectum nemo responderit, quousque per senatum sibi corruptoris supplicio fuerit satisfactum. Hanc eandem sanctitatem maiorum secutus Fabius Elburnus filium propriis manibus, ob eiusmodi foeditatem, facti ueritate comperta, oblitus praer indignatione paterni affectus necauit. Animosa, atque illustris uindicta Pausaniae Macedonis hoc loco nullo pacto est reticenda: qui quum in primis pubertatis suae annis ab Athalo Philippi regis propinquo stuprum per iniuriam passus fuisset, & effectus grandior id apud eundem re-

DE COELIBATV

gem sapius expoſtuläſſet in caſſum, naçtus tandem oc-
caſionem, iram à ſupratore in ipſum regem cõuertens,
eum in maximo totius Græciæ ſpectaculo medium in-
ter duos Alexandros, filium dico & generum, occupa-
tum in quodam tranſitu locorum anguſtiis, & nihil tale
ſuſpiciantem occidit, & ultionem quam de aduerſario
impetrare non poterat, ab iniquo iudice in præmium in-
iuriarum, & loco ample mercedis accepit. Sed neq; De-
moclis pueri Athenienſis facinus in conſimili re præcla-
riſſimum, ac dictu maxime memorabile, hoc loco præ-
tereundum putauit: qui deprehenſus in balneis, per inſi-
dias à Demetrio rege, quum intemperantiam illius ali-
ter uitare non poſſet, in lacum feruentis aquæ, qui pro-
ximus aderat, ſeſe proiecit, atq; eo cõſilio ultro moriens
ſe à uiolentia regis, & a tanto ſcelere uindicauit, uitam
malens perdere, q̄ pudorem. Haud multo ferme ſecius
Spurina adoleſcens Romanus, qui quum ob eximiam
corporis formam ſupra modum uexaretur, dehoneſta-
uit ſibi faciem gladio, ne ſua ſibi ſpecies negotium fa-
ceret, quo minus poſſet omnibus inculpata pudicitia
ſuæ ratio conſtare. Ab hoc autem ſagitio magnus ille
Alexander quantum abhorruerit, uel ex eo ſatis patet,
q̄ quum Philoxenus eius claſſis præfectus ſcripſiſſet ei
apud ſe duos pueros præſtanti facie, & egregia admo-
dum forma uenales eſſe, & num uellet emere percun-
taretur: tanta mox ira percitus egregius ille rex fuit, ut
ſapius uociferans rogaret aſtantes: nunquid unquam tã
obſcœnũ aliquid de ſe audiuiſſent, ut Philoxenus hæc
ſibi probra precio duceret comparanda? Quocirca
reſcribens poſt multa iurgia, ac maledicta in illum,
iuſſit ipſum in malam rem cum ſuis eiſmodi mercis
bus ire. Eiuſdem modeſtia fuiſſe legitur & Clodius
Albinus, qui (ut tradit Iulius Capitolinus) quum
mulierarius maxime haberetur, & inter primos ama-
tores: auerſæ tamen ueneri ſemper inſenſiſſimus fuit,

& in talem turpitudinem prosectorum acerrimus per-
secutor.

De continētia Socratis, & de Alcibiade ado-
lescente ultro eum ad hoc nefas blan-
ditiis prouocantem. Cap. V.

Longe diuersa mente ab his adolescentibus proxi-
me memoratis affectus fuit Alcibiades, alioq no-
bilissimus adolescēs, & summa ingenii gloria præ-
ditus, hic mihi nequaquam cum his pudicissimis adole-
scentibus memorandus, nisi me ad id præstans in ea re
Socratis uiri nunquam satis laudati continentia prouo-
casset: qui nullis prorsus blanditiis lasciuī adolescentis
pellīci potuit, ut in tantum flagitium laberetur. Fuit autē
Alcibiades genere, doctrina forma opibus, gratia, suo
æuo inter omnes Atheniēses insignis: qui diu cogitans
quam potissimum ratione, arctiori quāpiam beneuo-
lentia suum sibi præceptorem amabilius posset, & co-
pulatius deuincire: ultro gratificari ei in ea re cōstituerat,
quam ipse existimabat, licet falso, fore præcipuam ad
consequendam tanti præceptoris beneuolētiam: nescius
quantum ille ipse Socrates ab eiusmodi fœditate esset
alienus: & si consuetudine adolescentium admodum
delectari uideretur. Nā quæ non fecit mollis adolescēs,
& quæ machinatus non fuit (ut legimus apud Platonē)
dum per fœdam illam consuetudinem ei magis con-
ciliare sese uelit: Nam non prius à proposito destitit
se perhibetur, quàm noctu in eius amplexus irrepserit: à
quo tamen (ut ipse postmodum asseruit) non a iter sur-
rexit, quàm si cum patre, aut maiori natu fratre iacuisset.
De eo uero quod apud eundem auctorem Aristos-
phanes laudat, fictū utiq; esse cōstat, neq; ex animi sentē-
tia magis dictū, q̄ ad ostentationē ingenii & argumentā-
di causa à Platone disceptatum. At re uera Plato ipse in
suis legibus, hāc turpitudinē nefariā tanq̄ homicidii pec-

DE COELIBATV

estum ubiq; acerrime detestatus est: dicitq; inter alia, nō minus homicidam censendum, qui eo coitu hominem præripit nasciturum q̄ qui hominem iam natum occidit. Audaciorem quidem haberi posse dicit, qui præsentem uitam abruptit iam natū, at crudeliorem, qui lucē inuidet nascituro: & quantum in se est nondum genitū necat: quod fit, quum ibi seminatur, ubi nequit semē agere, ac nasci nullatenus potest.

Graue esse sodomiticum peccatum, grauius terq; puniri. Cap. VI.

Quanta autem sit huius nefandi sceleris immanitas uel ex ipso illo. D. Augustini testimonio patere satis potest, qui grauitatem tanti criminis doctissima sic argumentatione collegit. A dulterii, inquit, malum uincit fornicationem, id tamen uincitur ab incestu: peius est enim cum matre, q̄ cum aliena uxore cubare: sed omnium pessimum est, quod contra naturam fit. Hæc ille uere, & sapienter. Cui ergo uideri mirum debet, si tam graue scelus, grauisimo etiam supplicio puniatur? Nam propter hoc scelus legitur in finibus Arabiæ in regione palæstina Sodomitarum gentem in quinque opulentissimas ciuitates diffusam immisso de super diuinitus igne ac sulphure uno simul incendio uniuersam fuisse consumptam: atque urbes in sterilem puluerem ac fauillam redactas in exemplum eorum (ut asserit apostolorum princeps Petrus) qui impie acturi sunt. Nam & ignis ibi qui Sodomitas semel exusit (ut narrat uenerabilis Beda) & terra illa adhuc fumida apparet. Constat enim pulcherrimo aspectu ibidem fructus nasci, sed intus nihil habentes sub cortice nisi cinerem, & foetorem. Quod manifeste innuit omnibus sectatoribus eiusmodi fœditatis, carnalem delectationem & si stultorum mentibus in præsentem blandius arrideat, nil

Gén. 19

2. Petri. 2

tamen habere nisi falsam speciem uoluptatis: & re uera in fine tantummodo fumum, et incendium reseruare. Ferunt nocte quoque qua Christus Iesus prodiit ex utero uirginali, in hanc mundi lucem, ut in incorruptis literarum monumentis proditū est, et diuus Hieronymus affirmat in ea prouincia, cunctos qui ea turpitudine tenebantur, ad unum repentina morte sublatos. Noluit siquidem totius naturæ conditor, & instauratos, ac humani generis redemptor Christus Deus ibi in suo ortu, euersores iuris humani, & destructores naturæ incolumes superesse. Verum si quum ad seruandum, & parcendū uenerat, improbum hoc genus hominū perdidit, quid tunc quum ad iudicandum, atque ulciscendum uenerit, facturum existimemus? Sed quid plura attinet de tanto abusu ueneris recensere? Satis nota flagitii grauitas est, absq; eo, q; atrocius exaggerare quisquam hoc uitium artificiosa oratione laboret: et iccirco dimisso tanto foetore de fornicatione dicamus. Nam, ut recte ait Plato, qui benè beateq; uiuere uult, non modo à maribus sed etiam à mulieris innuptæ nefaria libidine abstinere debet: nec aliam, q̄ suam quemq; uxorem contingere: nefandum esse affirmans spurios procreare, et genitale semen mandare meretricibus. Præclare id quidem Plato at quanto præclarior ac sanctior, D. Pauli sententia dicitur. **1. Cor. 5**

Nolite errare fratres: neque fornicarii, neque idolis seruietes, neque adulteri, neq; molles, neque masculorum concubitores, regnum Dei possidebunt.

Quàm peruerse faciant qui spreto cōnubio scortata sequuntur, et dū legitimos liberos uitant, nothos educant. Cap. VII.

Proximum ergo uidetur esse, ut eorum impudicitias arguamus, qui aspernati uxores, qbus possent honestè uti, ac licitè, si uellent, meretricios

DE COELIBATV

amores, atq; interdictos concubitus consecretantur: exosi
 uel ob id nuptias, q; sint hæ ubertate liberorum fecun-
 dæ, & fertiles: ex quo prædiis, fortûisq; aliis frustillatim,
 multipliciterq; conscissis, inopia rei familiaris sæpe tam
 ipsi, quam posteris affici soleant. Haud equidẽ inficior:
 solet id quidem euenire: sed est hoc in manu domini, q;
 ad bonum cuncta nobis ex sua prouidentia disponit.
 Vobis ergo non attinet ista prospicere, at magis intelli-
 gere, quomodo interim hoc falso consilio, easdem ip-
 sas familias, quas pollere maxime cupitis obscuratis ipsi
 maxime: & uos interdixta ueneris sordibus inquinatis.
 Neq; enim attendunt hi qui hæc cogitant quàm inique
 faciant, q; antiqua patrimonia, quæ legitimi liberi mul-
 to rectius inter se partiri potuissent, spuriorum impro-
 bitas, & meretricum ingluuies funditus, ueluti abyssus,
 & inexplebilis charibdis, absorbeat: nec intelligunt
 quàm peruerse omnia pietatis humanitatisq; iura sub-
 uertant: quum proprios, utcunque è se natos liberos im-
 ple exponentes abiiciant: ut legitimos nepotes ditiores
 efficiant: addicentes interea miserimos illos, si mares,
 ad seruitutem, si foeminae ad lupanar & stuprum: ut ni-
 hilo plus nefarium sit eos generasse nothos, quàm per-
 dere inopes. Profectò quisquis hoc non uidet excors
 est, delirus, ac prorsus amens. Nam quis sanè men-
 tis non uideat, qualis, quantaq; hæc impietas sit, quàmq;
 præposterus ac perturbatus ordo charitatis, illam ipsam
 scilicet charitatem, quæ liberis naturali iure debetur, ab
 his misellis in nepotes cognatos alios iniquo iure tra-
 ducere: quando (ut est in trito uulgi sermone) tunica
 pallio est propior. Num quid tibi minus liberi propio-
 res sunt, quàm nepotes? Cæcus admodum, ac etiam
 prorsus stultus quicumque, sibi persuadet, maiorem sibi
 habendam esse rationem nepotum, quàm liberorum,
 quoquomodo hi quidem geniti aliena culpa, & uis

no parentum fuerint. Haud planè intelligo, nec mirari satis possum, unde his incesit miseris tanta & tam dira uecordia, ut animum induerint suum id sibi, posteritativè suæ conducere ullo modo posse: quum ob eiusmodi cœlibatum, antiquæ frequentesq; familiæ ad paucos redactæ deficere soleant sæpius, quàm ditari: atque ex defectu prolis in aliena tandem uel cognatorum, uel affinium transire cognomina: aut etiã, quum ii forte desint in R. publicam uerti. Quam ob rem perspicuum esse satis potest, quàm peruersum sit, atque profanum ita appetere cœlibatum, ut fornicationem non uites: ita connubio iustæ uxoris abstinere, ut interdixit concubinæ delecteris amplexibus: ita prolem legitimam fugere, ut spuriam male tollas, aut quod peius est, perdendam exponas: quæ & si educari contingat, destituta tamen omni fauore paterno, solam parentum poenam hæreditabit, affecta probro, & inopia miserabili. At quanto satius est uxorem ducere, legitimus liberos procreare, & eos si fortè facultates minus sufficiant, ut regio possint luxu uiuere, honestis artibus instituendos curare: quam sic inique contra legem, pietatemq; delinquere, & proprios liberos nulla eorum culpa perdere: qui undecunque nascantur, modo parentum impudicitiam non imitentur, & Deum rite colant, amore sanè digni sunt, neque magis, minusve ex eo chari censendi, quàm legitimi. Proinde procurare in primis parentes decet, ut filii sibi sint ex legitimo matrimonio concepti: aut si forte contingat habere sic male natos liberos, nequaquam abicere eos à se, atque perdendos exponere: quin potius alere, ac paterno affectu, ubi pietatem licuerit, uel disciplinis literarum instruere, uel mercatura, uel etiã agricultura, aut alio quouis honesto opere quo possint sua sibi ipsis miselli

DE COELIBATV

industria ac labore uictum, uestitumq; parare. Tantum
 quaeso, ne addicas eos ante adultam aetatem religioni, ut
 pleriq; factitant: neue ascribas sacerdotio à quo legibus
 arcentur, atque idonei non sunt: quicquid hac nostra te-
 pestate mala licet consuetudine fieri consuevit. Quod
 uero ad legitimos liberos attinet, quid nam est q; ino-
 piam uerearis, si hoc quoque modo eos pro re educa-
 re, atque instituere uolueris, ut suo postmodum ingenio
 uel industria, uel literarum disciplinis, ac aliis bonis, hos-
 nestisq; rationibus, proprioq; Marte (ut aiunt) quod saepe
 contingit, ubi deesse opes uident) possint augere pa-
 tremonia, & ea quidem multo opulentiora posteris red-
 dere, q; ipsi à parentibus acceperunt: atq; ita prole, diuis-
 tiis, honoribusq; locupletare, honestare, ac propagare
 famillam, quod praecipuum, & proprium munus est nu-
 ptiarum. Hoc & enim pacto & ipsa familiae, & propin-
 quorum, cognatorumq; res mutuis fauoribus efficiuntur
 proculdubio meliores, sine ulla offensione Dei, &
 citra iacturam, atque contumeliam liberorum. Homini
 quidem honestis parentibus genito, ingenueq; educa-
 to, magis planè opitulatur uirtus, q; diuitia: ita ut illi ad
 honores, & caetera consequenda (modo illa adsit) me-
 diocri plane fortuna sit opus. Quid q; opes & faculta-
 tes fluxae & caducae sunt, nec in potestate cuiuspiam pos-
 sidentis? Videmus enim quo modo quotidie ipse rerum
 omnium conditor, & largitor Deus ex pauperibus di-
 uites, & ex diuitibus rursum pauperes faciat: iuxta illud
 Dominus pauperem facit, & ditat, humiliat & subleuat.
 Incerta utiq; sunt haec omnia, & ideo fortunae bona me-
 rito appellantur, quae nulla possunt certa ratione uel co-
 parari uel comparata retineri: sed casu nescio quo, mo-
 do uni, modo alteri per uices instabili possessione tra-
 duntur. At uero uirtus publica possessio est, atq; indiffe-
 renter omnibus sese communicat: modo nec uilitate
 animi, nec laboris tedio negligatur. Et enim duplex esse
 patrimonium

1. Reg. 2

patrimonium constat, quod à parentibus dari solet: alterum ex rebus pereuntibus, quod fortuna moderatur: alterum uero ex uirtutibus, quod perpetuo manet: nec est in fortunæ potestate, & hoc ab inope quantumuis parente liberis potest abunde tradi, & absq; metu dilapidationis, aut alterius cuiuspiam iniuriæ tuto dimitti. Sed de his inferius sexto libro dicetur, ubi de liberali & casta educatione liberorum tractabimus.

Valde molestum esse sequi meretricios
amores. Cap. VIII.

Sed ne tantillo quidem minor insania illorum censenda est: qui non rei familiaris ratione, ut hi, quos modo dicebam, sed ueritatis inuis uxoris insolentiâ, assuescunt ferre, & perpeti procacitatem multarum meretricum, de cinere in prunas (quod dici solet) transilientes. Et enim quid insanius, q̄ ereptum uni iugo collum, id postea multiplici deuincire capistro: & ex atriensi seruo fieri uilissimum culinæ, seu pistrini mancipium? Quid nam quæso uilius, aut turpius adde etiam, perniciosius, q̄ seruire, & subdi turpiter imperio meretricum, quæ quidem eatenus student suis amatoribus obsequi, usque dum eos emungant argento, & quo ad pergant sibi suppeditare, quibus sese exornent superfluis, & ingurgitent, ac infarciant, ut altilia, & sues ipsi domestici solent. Nulla est enim meretrix, quæ eum ipsum, quem fecit inopem, ferre possit, aut quem expilauit diligere. Proinde probe Plautus in comœdiis. Meretrix, inquit, tantisper blanditur, dum illud, quod rapiat, uidet. Quid in uideat? oculatæ sunt ei manus. Non lepidius sane magis, q̄ uerius à festiuissimo poeta confictum atq; expressum est ingenium meretricis. Nam perspicuum, atq; exploratissimum est, ubi primum defuerint munera, quæ dones, statim pariter defuturam tibi & amicam, quæ amet: eruntq; subinde & irrita, & ingrata omnia,

E

DE COELIBATV III

quæ ante dedisti: quando ea sola amabaris gratia, quia
dabas. Non enim considerat hæc de quanto, sed quan-
tum accipiat, & quicquid non accipit, sibi ablatum pu-
tat. Nam ei, quæ propter pecuniam amat, idem est ter-
minus amoris, qui & spei: & quam tibi tua copia fecit
amicam: eandem mox tua inopia à te faciet alienam.
Quid credis? non os sed æs tuum amat: non delicias,
sed tuas diuitias: utq; te cœpit eius forma, ita eam tua
pecunia. Amat enim meretrix q̄ diu è conferto promit
penu: id ubi exhaustum uidet, è uestigio inde, tanquam
è pestiferis ædibus fugit. Itidem planè facit ut formica,
quæ horreum tandiu frequentat, quatenus inuenit, quod
abripiat: atque hircinis more, mox ut euacuata est suo
co uena, laxatur: q̄ autem meretrix ulla exaturetur ali-
quando, ut hircus, ubi plena cruoris est: caue ne id un-
quam speres: superfit modo uoraci gulæ, quod hauri-
at, & auaris manibus, quod rapiant. Est enim meretrix
tanquam dolium pertusum, quod nūquam repletur ad
summum: sed semper indiget, semper exposcit. Præcla-
re rursus comicus, Mulieres, ait, nihil aliud curant, nihil
aliud agunt, q̄ quomodo aliquid ab amatoribus extor-
queant. Iccirco instructa egregie his artibus Syra lena
apud Terentium, Philotem meretricem adolescentulo
iam edocet seruo, & ex more, ut quenc; nacta esset ama-
torem, eius nunquam misereat: eum spoliet, mutilet,
laceret. Interim uero quid quæso miser amator ita des-
sertus, spretus, atque exutus faciet? Quid inquam
faciet? quum deerit iam misero egenti præ inopia la-
quei precium? Miserrima quidem afficitur ærumna,
qui egens amat. Et enim si is explere solitam libidi-
nem suam deinceps uolet, misellæ fceminæ, & dyas-
bolaris cuiuspiam coitum exigua stipe mereari sibi
necesse fuerit: quæ, quum uulgatum corpus habeat,
ulcerosa scabie, quam gallicam Itali appellamus, non
atque carebit. Quocirca misero homini paratum

erit illico pestilens huius morbi contagium: quod uel unico congressu solet contrahi: subinde languor, macies, pallor dolor, ulcera, inopia rerum, desperatio salutis, mors, & post mortem denique infernalis gehennas quo uelut ad suum mare decurrit tandem omnis inhoneſta uoluptas: illic enim uſuras ſuarum uoluptatum pendit omnis impudicus. Ah quanto ſatius eſt tibi præcauere antequam corruas: & mutare mores antequam alligeris dolis, ac fraudibus meretriciis: & antequam paſtomides tibi, uti equo, de naribus urgentes pendeant: & antequam denique ulceribus ſcateas, & doloribus conſiſceris: quia tunc ſero ſapies: & in caſſum tui te pœnitebit erroris. Per quàm eleganter quidem apud T. Livium noſtrum legitur, Fabium illum maximum dixiſſe aliquando: euentum rei ſultorum magiſtrum eſſe. Sic & Damon ille uergilianus ſero ſapiens. Nunc ſcio, inquit, quid ſit amor. Quasi non prius eum nouerit, quàm perierit. Expresſius quoque de hac ipſa re Phœdria ille terentianus. Indignum facinus clamitat, nunc ego & illam ſceleftam, & me miſerum ſentio, & tædet, & amore ardeo, & prudens, & ſciens, uiuus, uidensque pereor: nec quid agam ſcio. Multo ergo conſultius fuerit interim id quæque proſpicere, & edoctrum alienis malis provide ſibi ipſi cõſulere: & uel iuxta Dei legem, nuſptiis legitimis copulari: uel retinere mordicus propoſitum caſtitaſ: & imperioſos carnis motus temperantiæ diſciplina reprimere, & eripere ſeſe opportune ex tantis malis edoctrum alienis exemplis. Extat enim uetus adagium, Optimum eſſe nos aliena frui inſania.

De intemperantia, & procacitate concubinarum. Cap. IX.

Negabis te fortasſis teneri meretricum amoribus quàm una tibi cõcubina ſufficiat. At quomodo

E ii

DE COELIBATV

si una tibi concubina satis fuerit, non itidem & illa erit uno fornicatore contenta, quinimmo extorquebis ut hæc oculo contenta sit uno: ut ait ille. Alii enim adniscat, alii adnutat, alium amat, alium tenet, Extat Plautinū illud: Matronæ, non meretricum esse, unum inseruire amantem. Nam hæ, dum rescitum iri credunt, tantisper cauent. At si sperant fore clam, rursus ad ingenium redeunt suum. Has interea si argus seruet, qui oculus totus fuit, quem quondam Io custodem Iuno dedit, nunquam poterit obseruare, quin aliis quoque deseruiat amantibus. Vnus autem esse solet fere meretricibus mos, ut qua fraude amatorum suorum opes per summum scelus exhauserint, easdem mox & ipse in alios per intemperantiam amoris effundant: quodque uni dolose surripuerit, alteri eisdem & ipsa elusæ dolis elargiantur. Quota quæque iccirco meretrix reperta, quæ partas eo modo diuitias in extremo uitæ seruauerit, ut egere non cogatur? Spoliant hæ quidem alios, & ab aliis pariter expoliantur. Quæ, malum, ergo insania tua est, ut spes res tibi meretricem fidelem, quæ nec ipsa sibi est unquam fidelis? Quid quæso esse tam turpe putas, quod uereatur proterua mulier, uel animi, uel lucri causa facere? si modo id impune, aut secreto speret facere. Verum in his rebus, modo non deprehendatur in facto, occultum sibi quodcumque fore promittit: quum eiusmodi furta nullo aperto signo, aut testimonio cõuinci certo possint. Adde quod iam ipsa te (licet dissimulet) fastidit, ac planè odit. Quid est cur non oderit? tum ex nimia consuetudine, quæ in his contemptum, ac satietatem solet parere, tum ex eo, quod dedignaris eam ad sponsaliorum honorem ex meretricia sorde subuehere, quod expetit maxime, & quod sibi credula, falso licet animo, iam persuaserat, ac promiserat certo futurum. Quam spem postquam extenuari, atque euanescere diuturnitate uidet, supramodum, & ultra quàm credi patet, tibi infensa,

atque infesta redditur: meritoq; id facit tuo quod facite
 quum eam tam male amando perdas. Huc accedit, q̄
 quum cito expellendam se è domo tua omnino intelli
 gat, uel si quãdo te pœniteat peccati, uel (quod facilius
 accidere potest) si præmori tibi contingat, tunc uelut
 Harpya rapax, senis (ut dici solet) manibus te expilat, ut
 in rapiendo uulturi plus sit humani, quatenus cum ma
 ximo tuarum rerum, famæq; dispendio inopiæ succur
 rat suæ, ne propediem anus facta atrum sibi panem
 mendicet.

De infido amore concubinarum, & meretrici
 cum. Cap. X.

AT tu forte dicas noster amor est mutuus, idēq;
 sincerissimus: amatq; ipsa pariter, sicut amatur.
 Sed heus tu, scire uelim unde id noris? An ne
 scis nihil amore incertius, nihil difficilius cognitu hoc
 uno, quod dicis? Nam q̄ tu amas, haud dubie tu quis
 dem nosti: q̄ autem uicissim ameris, nihil omnino ob
 scurius esse potest. Parum, aut nihil profecto sapias (quis
 quis es, bona uenia audias) si tam facile fœminæ quic
 quam credas: cui fere plus proprium est mentiri ac si
 mulare, quàm parere. Ollæ amicitia hæc est, ut in pro
 uerbio dicitur. Quare nihil est prorsus, nisi desipias, ut
 impudicæ mulieri fidendum putes, etiam q̄ id tibi mi
 lies promittat, ac iure iurando confirmet. Sexus enim
 leuitas, consuetudo mentiendi, fallax ingenium, fallaciæ
 fructus, mala mens, malusq; animus faciunt, ut quicquid
 ex illius ore prodit, & insidiosum, & suspectum sit. Fœ
 minæ quidem, ut ait Iena illa Plautina, rarenter uere
 amant, sed amare se simulant: neque ulla mulier habet
 cordolium. Hæc ibi. O te ergo miserum, immo miseris
 mum, qui tantis obcæcaris tenebris, & tanto errore du
 ceris, ut impudicos affectus, & libidinem fœdam amo
 rem dicas, aut credas, potius quàm furorem. Quis sa
 E iii

DE COELIBATV

nae metis neget id esse amentiam, & manifestam phre-
nesim: duram scilicet, & inimicam amicam, gratam, &
iucundam uideri: & quae ob suam improbitatem, sum-
mamque petulantiam odio est maximo digna: eam ip-
sam uel ex eo imprimis & amari uehementius, & colit
Expergiscere aliquando miser, & uel sero lymphaticam
hanc decoque temulentiam. Quo nam modo ab
ea te amari speres: quae blanditiarum praetextu in te
gladios acuit, grassaturque siccario quouis cruento sae-
uior: Non uides: non sentis: tibi raetia tendit, tibi
praecipitia parat: te deuorat: te discerpit, te lacerat.
Quonam pacto uerum & syncarum huc amore dicere
audes: a quo die noctuque agitaris tanquam miserum
mancipium: & in quo (iuxta comicum illud) haec om-
nia insunt mala: iniuria, suspitiones, inimicitiae, induciae,
bella. Cui quae so denique fidere potes foeminae, im-
pudicae praesertim: quum scite dicatur a sapientibus
uiris: mulierem, quae aperte est mala, eam esse tum
demum bonam: Quasi nulla non mala sit: sed mi-
nus noxia, quae palam est mala, quia uitari facilius pos-
test. Heu te ergo imprudentem, & tardum, qui non
intelligis huic te quam infelicissime seruire: atque ab
hac uendi, & in eo nunc stare lapide, in quo (ut aiunt)
praeco praedicat te uenalem.

De ueneficis concubinarum. Cap. XI.

AN parum tua referre putas, esse te meretricis
mancipium: Qualia credis tibi pocula pa-
rari, dum ne se deserat, timet: dum aliam ne
praeferas sibi ueretur, dum trepidat ne quando sui te
facietas capiat, aut sui taedio affectus procul abigas,
atque uel sic semiexpilatus e suis tandem unguibus
liber euoles. Interea uero dum trepida, & anxia
eiusmodi casus pauet, quas non adit ueneficas: quos.

non consulit magos? quæ philtæ præterit? quid in-
tentatum relinquit? quid non experitur sollicita ne tu
te quandoq; ex suis explices laqueis, atque paratas in
te insidias tutus euadas. In hoc sanè studio omnis
eius cura industriaq; consumitur: ut nihil profus cogi-
get aliud die noctuq;, quàm quo modo te sibi uin-
ctum, ac obnoxium perpetuo reddat. Tu formatus
in statuunculam caream acu transfoderis, igne lique-
ris, litio uinciris. Tibi menstrui uirus, tibi effosi ca-
daveris ungues, tibi rubetæ uenenum, tibi hippoma-
nes, ac nefandissima quæq;, & fœda dictu undiq; per-
quisita, pro amoris poculo, egregia tua hæc amica pro-
pinat. Nullis enim sordibus parcat, à nullo medica-
mine manum cohibet, a nullis carminibus linguam fræ-
nat, nullum deniq; maleficium reformidat: quousque
suis tibi ueneficiis, & amatoris fascinationibus animû,
mentemq; ademerit, & quasi Circes quædam transfor-
mauerit te in monstrum eferum, uel potius (ut accidit
sæpe) te necauerit. Quid credis? quòd desipis inde
est: expectorauit tibi ex animo omnem sapientiam: &
exiit te quicquid habueris aliquando rationis. Inde ani-
mi caligo, & magna obliuia rerum. Tota planè uita me-
retriciis nil nisi ueneficium est, quû parum fidat suis ipsa
lenociniis, fucisq; mendaciorum. Nam inueterata usq;
ad hæc tempora durat persuasio, in ueneficiis, & her-
bis, fœminarum superstitionem, notitiamq; præualere.
Quid non facere potuisse ferunt carminibus, & herba-
rum potentia Medeam? Circeem? Erichthonem? Cas-
nidiam? & alias permultas antiquas ueneficas à poetis
ubique celebratas: de quibus & si multa dicantur,
quæ fide careant, ac maiora, quàm par sit credere:
implent tamen nos admiratione, & cogunt fateri mira-
bile esse, quod herbarum uis faciat: quum & tot scrip-
torum assertio, & fere omnium assensus, naturæ
uox sit habenda. Extat censorium dictum, uel po-

DE COELIBATV

ritus oraculum. M. Catonis asserentis nullam esse impudicam, quin sit protinus eadem & uenefica, & ueneficii simul rea. Quam frequens autem, & quae familiaris ueneficiorum usus foeminis esse soleat, ita quodam à Romanis deprehensum fuit. Nam, ut, T. Liuius narrat, quo tempore ex optimatibus, & primoribus urbis Romae multi incognita peste morerentur, ab ancilla tandem patefactum est complurium matronarum scelus, quae uiros suos clandestinis insidiis aggressae subito ueneno necarent: quocirca rein iudicium protracta, centum, & septuaginta numero fuerunt, quae uiros sic interemerant: quae omnes sub uno simul iudicio, capitali supplicio damnatae sunt. Quis ergo, si uxores, quum aliquo exagitantur furore, letalia medicamina soleant maritis exhibere, sperabit sibi meretricem fidelem? quandoquidem haec sint natura ad hominum perniciem semper instructae: & praeter uxoribus feroces, & rabidae leaenae potius censendae, quam foeminae.

Detruci meretricum ingenio. Cap. XII.

Quam improbi uero, quaeque feri sint meretricum mores, nulla potissimum ratione arbitror posse se facilius explicari, quam si bestiarum quantum uis ferarum ingeniis conferantur: quando illas haec saepe numero & anteeant saeuitia, & adsequunt furore. Immutat enim eas nimia malitia ex optimo ac mitissimo, animi mali in atrocem naturam, ferosque mores belluarum: usque adeo ut multis saepe nominibus illarum haec superent ferociam. Quid enim inter armenta tauro pugnacius? quid ea ceruice durius? tamen facile deposita feritate mitescit: discitque moriger & mansuetus subdere ceruicem iugo: ac officiose parere imperiis sibilis & uocibus bubulcorum. At foemina improba indomabilis est: nullaque; uel ul flectere, uel obsequio demereri, eam potes,

ut, tractabilis, grata, mitisve fiat. Quid in syluis leone sæ-
 uius, uinculorum tamen patiens factus & Innatæ trucu-
 lentia oblitus, fera ora magistro suo tractanda suppo-
 nit. Inter serpentes quid perniciosius aspide: incantans
 tamen per tracta carmine deponit uirus, mitisq;
 ac placida finit se innoxiam hominum manibus contre-
 ctari. At impudica, ac procax meretrix, ut illum ira, sic
 & hanc superat ueneno: atque quo timetur minus eo
 magis lædere solet. Non enim formidatur, ut leo, nec
 euitatur, ut aspis, quum tamen utroq; nocere plus pos-
 sit. Danielem in lacum demissum reueriti leones homi-
 nis innocentiam, prostrati adorauerunt. At Iezabel me-
 retrix Naboth iustissimum, atq; innocentissimum uirū
 nihil uerita, circumuentum falsis testimoniis, lapidibus
 ciuium suorum iniquo obterendum dedit. Heliam quoq;
 quem corui seruatorum in morem seduli pauerant, eadē
 foemina, ut unā cum Naboth perderet, diu sauitia plus
 quam fera immaniter persecuta est. O muliebris ergo
 nequitia detestanda crudelitas, feræ parcunt, aues pa-
 scunt, mulier insidiatur, & perimit. Feris itaq; bestiis me-
 rito confertur foemina iniqua, atque eis immanitate, sæ-
 uitiaq; præponitur. Feræ siquidem bestia haud teme-
 re quenquam lædunt, nisi prouocata: at mala foemina,
 ultro sauit, nec in ullos ferocit grauius, quàm in eos qu-
 de se bene merentur. Quis ignorat, & tigrides, & urfos
 mitiscere interdum, & lupos, & apros, ac ferocissimas
 quasq; belluas solitas inter homines aliquando mitiga-
 ta feritate uersari: atque mites, & placidas ad hominis
 gratiam mansuescere: quin & elephantorum feritatem
 usque ad seruilem operam deducit assidua cōsuetudo
 & blandum obsequium nutritoris: at obscœna mulier
 nulla ui, nullo humano studio cicurari potest, ut ab infe-
 renda iniuria odii exaturata desistat: & innocua inter ho-
 mines commoretur. Immo furore plusquā ferino cor-
 repta, iniuriis æq;, ac gratia ex impetu ingenii sui raptur

Dan. 6

3. Reg. 21

Ibidē. 17.

DE COELIBATV

ad offensam: ac nemini ferè plus nocet, quàm cui plus blanditur: ut in summa & irata, & blanda iuxta sit pessimum animal foemina meretrix. Quocirca minus mihi recte uidetur respondisse Bias ille sapiens Græciæ cuidam interroganti, quod esset animal omnium maximum noxium: quum responderit: inter immitia uidelicet tyrannum, inter mitia adulatorem. Fortassis rectius respondisset (ut arbitror) inter mitia pessimum animal esse foeminam blandam, & nequam. Est enim quoquo modo te habeas erga eam noxium animal foemina improba: uehemensq; immoderata in utranque partem: nam aut amat, aut odit immoderatus: nihil est medium. Nescit hæc amare, sine furore, nescit odire sine perniciæ: idemq; huic ferme exitus est, & odii uolenti, et amoris infani. Livia uirum suum interfecit, quem nimis oderat: Lucilla uero & ipsa suum perdidit, quem nimis amaue rat. Illa sponte miscuit acconitum: hæc imprudens pro amoris poculo propinauit uenenum: dispari quidem animo, sed pari euentu hostis utraq; marito: illa dum grauius odit, hæc dum amat intemperantius. Neque admodum mirum est, si hoc sæpe contingat furentibus foeminis: quoniam, ut ait Cicero, mulier naturaliter abundat audacia: cõsilio autem, & ratione deficitur. Et ut de amantibus interim taceamus: nihil uidetur iratae foeminæ, quem odit hominem, neci tradere: & utcūque tollere de medio: nihil uiolare iusturandum, nihil fas, nefasq; confundere: & mare cœlo (ut dici solet) & cœlum terræ miscere. Mulier iniqua quicquid est malæ supellectilis secum ferre, atque assidue gestare sinu solet: linguam scilicet fallacem, manus furaces, oculos fascinantes, cor infidum, falsum consilium, præceps iudicium uentrem deuorantem latifundia. Addas his acconitum, maleficia, bella, uastitates, incendia: & quicquid denique est usquam mali, aut rei pestiferæ in orbe uniuerso, Per quàm sanè uerum

est, & falsum illud de muliere prouerbum. Ignis, mare, mulier tria mala. Hæc interdum nequiter blanda est, & quos plus oderit, amare plus simulat. Interdum uero nequiter irata, ut quos plus amat, illos plus angat, atque aspernetur magis. Verum quia inconstans est, atque natura iracunda, nescit diutius amare: quia ultrix, & tenax odiorum, atque memor iniuriarum, nunquam uere reconciliatur, sed perpetuo odit: quia petulans, et lasciuia, nunquam uno amato re contenta est: quia auara, & procax, nulla ei patrimonium sunt satis: quia fallax, & adulatrix nulli unquam fidelis: quia temeraria, & impudens, diffamare quemlibet non ueretur: quia loquax, et garrula, tacere id tantum potest, quod nescit: quia denique (ut semel finiam) est præceps, improba, & discors, odia, rixas, similitates nunquam intermittit serere: lites, & turbas, inter amicos, cognatos, & fratres gratis concitans: ita ut domi, foris, in patria, & peregre, semper mali aliquid paratum habeat: sed ante omnia, facem, & fomitem ad conflagranda libidinis incendia: turbinemque & tempestatem ad castitatis naufragium faciendum.

Qualis sit foemina impudica, & quæ pessimum
malum. Cap. XIII.

Sed quid est opus hic aliud de mala foemina dicere, quæ quod nobis paucis uerbis Chriostomus scite admodum, & uenuste aureo suo patefecit eloquio: suisque (ut aiunt) deliniuit coloribus? Quid est, inquit, mulier, nisi amicitiae inimica: ineffugabilis poenae necessarium malum: naturalis tentatio: desiderabilis calamitas: domesticum periculum: delectabile detrimentum: mali natura boni colore depicta? Profecto tam belle, tam graphice sapientissimus doctor

DE COELIBATV

id monstri genus à pede ad caput (ut dicitur) depinxit nobis, ut nihil quicquam ferè ad effingendum illius ingenium addi ulterius sit opus. Quocirca multa de industria prætermitto quum quia satis iam dictum uideri potest: tum etiam quia omnia notiora sunt, quàm ut hic necesse sit à me effusus recenferi. Transeo ergo ebrietatē, fastum, auaritiā, & mille id genus uitia, quibus solet naturaliter foemineus sexus affluere: numero planè obruimur ipso, & quo plura dicimus, eo plura, & maiora supersunt. Probè sanè de meretricibus Plautus, Mares, inquit, non est mare, uos estis mare acerrimum. Porro quæ tam Immanis charybdis: quod uel tam præruptum barathrum fingi à poetis usquam potuit: ubi tot naufragia fiant, aut quod tot tantosque exorbeat fluctus, quot quantasque uoracissima hæc scorta miserorū amantium opes exhauriant? Quæ tam furentibus, aut ielusionis implexa canibus Scylla? Quæ tam profunda Lerona? Quæ Hydra tam multiceps, totque scaturiens colubris? Quæ pestis, aut monstra denique tam horrenda, tam dira, uel inuenta, uel ficta usquam: quæ huic monstro hominis, maloque ualeant comparari? Siue hæc sint fallaces illæ Syrenes, seu Chimera illa decantata, aut illud Hippocentauri portentum, seu sæua Gorgon, seu Pandora illa omnium morborum refertissima, seu Spinx illa uersuta, aut uenefica Circe, uel Parca illæ in exorabiles, aut Eumenides diræ. Hæc est illa bellua, quam ducem Pœnum Hannibalem in somnis uidisse perhibent, syluas, agros, uillas, uicos oppida, & quaqua incederet, cuncta uastantem: sibique tunc dictum fuisse, eam esse Italiæ deuastationem. Atrocior hæc sanè pestis, magisque noxia, quippe quæ non Italiæ tantum, sed toto orbi ruinam afferat. Sunt enim meretrices omnium scelerum publica, atque aperta gymnasia, ubi prima addiscuntur elementa malorum, & maleficiorum omnium: & ubi adulescentes in primo statim ætatis flore erudiuntur, aut

potius corrumpuntur ad nefas. Hæ Syrtes, & latentes scopuli, in quibus sæpius nauigantes, ubi minime timeo batur, illidunt. Hæ capharca saxa, in quibus facile periclitantur in cauti, Hæ Symplegades, quarum concursibus depræhensæ miseræ animæ intermisso patriæ cœlestis cursu demerguntur in abyssi profundum. Hæ sunt illæ ad mirandæ tenacitatis Echineides (ut dicitur) quæ fiunt classes: & naues quantouis magno uentorum spiritu concitatas. Hæ sunt ut Polypus tenax, qui quodcumque brachiorum flagellis semel apprehenderit: nunquam remittit. Placet hic eximios Vergilii uersus referre: quibus describens fœdas illas, & rapaces Harpyas: alludit expresse, & elegantissime per eam similitudinē ad mores, & ad meretricis naturam. Canit enim (Virginei uos lucrū uultus fœdisima uentris) proluuiēs, unæq; manus, & pallida semper. Ora fame, per uolucres quidem significat meretricum instabilitatem: Per uultus uero uirgineos, formam indicat, & simulatam simplicitatem, qua capiuntur imperiti: per proluuiem autem: & famem ostendit immensam earum ingluuiem: quia nunquam saturantur: sed ore patulo semper inhiant rapinis: promptæ semper: & paratæ, tanquam infernus ad hauriendū & absorbendum quicquid eis obiiciatur: fœdisissimam iccirco adiecit, propter earum obscœnitatem, sordidissimosq; atque impurissimos mores: uncas quoque manus addidit haud temere: ad ostendendam earundem rapacitatem insatiabilem, qua utuntur in expilãdis amatoribus. Huc illud etiam credo tendere, quod Plato dubitasse uidetur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum: uolens ea dubitatione (in fallor, stolidam, ac ferinam huius sexus indicare naturam.) Idem ferme intendit, quum fœminarum generationem in Timæo sic descripserit: quam hic: & si parum homini christiano conuenire uideatur, tamen referendam censui: non ut aliquo pacto credatur: sed ut ad

DE COELIBATV

ea, quæ dicimus maius afferat ueritatis argumentum. Ait enim iuxta Pythagoricam disciplinam, quicumque uirorum iniusti, timidi, uixerint, ubi mortui sunt, in generatione altera, quam somniarat Pythagoras, post legitimum annorum curriculum, in foeminas solitos esse conuerti. Ridicule sanè, at si quid tamè certi de eiusmodi ab inferis regressu religio christiana teneret, facile quidem esset credere, uel ex probabili argumento foeminarum uulgi, non nisi reprobas animas fuisse sortitum: quum tam iniustæ, ac improbæ ferè sint, atque ita uiuant in omnem licentiam dissolutæ, ut nullis satis possint aut terroribus, aut fustibus, aut legibus coerceri. Primus omnium (ut tradit Aristoteles) Licurgus legumlator mulieres conatus est deducere ad leges: sed ubi illas repugnare, & acrius quàm par fuerat, detrectare imperium uidit, earum peruicacia uictus cœpto destitit. Quid si etiam illud prædictis addam: quod ad confirmandam hanc sententiam rectè adici posse uidetur: mulieres scilicet asperrimæ cuiusque calamitatis semper duces, atque auctores fuisse: iuxta illud uergilianum, *Causa mali tantæ foemina*. Quod usque adeo uerum est, ut nullum ferè insigne malum, acciderit: quod foeminæ cuiuspiam non feratur acceptum. Hinc legimus translata regna, euersas urbes, exactos, ac trucidatos reges: hinc cædes, incendia, depopulationes, deuastationes, exilia, egestatem, inopiam, & sexcenta mala, uel his peiora, tam publica quàm priuata. Testes sunt Hebræorum, Græcorum, Latinorum, ac cæterorum gentium historia, ut uel penè tam turpe sit id à quoquam ignorari, quàm à me superfluum recenseri. Huius generis exempla affatim suppetunt scire cupientibus: atque adeo frequentia, ut si uelim commemorare singula, possem in ea re uolumen efficere: & propterea

desistam in præsentia in his rebus orationem diu-
 tius occupare. Nota satis prima labe. & totius hu-
 mani generis atrox ac lachrymosa perniciēs. No-
 tum uniuersale diluuium, excidiumq; troianum: &
 notus Herculis rogas, comitatus Vlyxis, Terē-
 mensa, Hippolyti disceptio, Iasonis orbitas, & quic-
 quid tragediæ tonant immanius. Notissima quo-
 que regum Romanorum exclusio. Marci Antonii
 cædes, Ioseph uincula, Davidis impietas, Sanfonis
 cæcitas, Dinæ uiolata ultio, Salomonis illius sapie-
 ntis fatuitas, & denique id genus mille, & decem
 milia flagitiorum pessimorum. Quare non iniuria
 gentiles Mineruam potius quàm Martem princi-
 pem, & inuentricem belli ferunt: propterea quòd
 foemineus sexus bella, clades, et alia incommoda, ita
 ad se trahat, ut magnes ferrum, & ut Cæcias nu-
 bes. Itaque quisquis euadere mulierum laqueos cu-
 pit, audiat Salomonem omnium, qui sunt, quique
 fuerunt, sapientissimum, atque rei eiusmodi ex-
 pertissimum, differrentem, quid de foemina nobis
 statuendum sit. Ne intenderis, inquit, fallaciæ mu-
 lieris: fauus distillans labia eius, & nitidius oleo gut-
 tur eius, nouissima autem eius amara quasi absyn-
 thium, lingua eius quasi gladius biceps: pedes eius
 descendunt in mortem, et ad inferos penetrant, &
 per semitam uitæ non ambulant: uagi sunt gressus
 eius, et inuestigabiles, & omnes qui ingrediuntur ad
 eam, non reuertuntur. Et alibi rursum. Ne des for-
 nicariis animam tuam in ullo, ne perdas te, & ani-
 mam tuam, & hæreditatem tuam. Hæc ille admo-
 dum uere, & sapienter. Tam male se quidem habet
 meretrix ad amantem, q̄ grugo ad es, rubigo ad ferrum
 caries ad lignum, auster ad flores, & ad maturas segetes
 calamitas tempestatū. Hæc est (ut aiunt) mulsū letale.

Prouer. 5

Eccl. 9

DE COELIBATV

Aloes saccaro immixta. Hamus esca coopertus. An-
 guis in herba latens, Malum blandum: & bene conditū.
 Speculum mendax. Repellas ergo si quicquam sapi-
 si quis pudor est procul à te hanc pestem: et à captiosis
 meretricum blanditiis, quantum potes: longissime fu-
 gias: teq; ex earum unguibus subtrahas ocius, uel expi-
 latus (ut dixi) ne quid tibi etiā durius: peiusq; contin-
 gat. Et enim si tibi coelibatus est cordi, ab omni prorsus
 uenere abstinens degas coelebs: oportet: sin minus uxo-
 rem ducas, dum licet: tutior enim honestis nuptiis hære-
 bis maritus: quàm fœdo commercio meretricis formi-
 carius: & leno. Quid (ut dicitur) claudicas in duas par-
 tes: elige quid maus: aut continere coelebs: aut frui
 uxore maritus: optio tua est: utrum uis: eligas licet: quic-
 quid ultra est: à malo est. Quanto enim liberius in se-
 uire diuinis poteris maritali iugo solutus: tanto grauius
 punieris: illicitis ultro modestiis implicatus. Coniugium
 quidem renunciare non ideo tibi concessum est: ut licē-
 tius scorteris: sed ut solutus: & coelebs coelestia liberius
 mediteris. Sed omittamus tandem de meretricum mo-
 ribus: ac simul de improborum coelibatu ulterius dis-
 ceptare: et de uiduali pudicitia deinceps dicamus.

3. Reg. 18

De uiduali pudicitia. Cap. XIII.

ET enim quum etiam mulieres simili plærunque
 coelibatu lasciuant, & deuia à castitatis tramite
 & ipsa frequenter aberrent: non alienum duxi à
 nostro instituto: eas quoq; hoc loco ab errore: qua pos-
 tero modestia: & lenitate detertere: quum impudici-
 tia uicium cuiusque sexus: et ordinis salubriter incesse-
 re mihi in animo sit. Sunt enim non nullæ quæ uirorum
 morte tanquam dominari maritorum solutæ: et liberae
 non castitatis: sed libertatis amore legitimis: nuptiis ab-
 stinent: ut Amazonum more nubendi: nō pariendi finē
 faciant,

Coelibat

faciant. Quod quod turpe sit, quantum; nefarium, quanta; in
 famia, & probro dignum, latere arbitror neminem. Por
 ro satis constat uidualem pudicitiam, & si primo fati ne
 cessitate contingat, data tamen occasione continendi ef
 fici subinde ex proposito uoluntariam: & ea gratia iure,
 merito; laudari: haberi; propterea proximam uirgi
 nitati, nuptiis uero multo praeferentior. Nam ex sen
 tentia Apostoli uiduitas certis quibusdam officiis uirgi
 nitati arctius copulatur. Vnde dicit, Mulier innupta, &
 uirgo cogitat, quae domini sunt: ut sit sancta, & corpore,
 & spiritu. Siquidem parum propemodum uirtutis est mu
 lierem abstinere coniugio, quod aliquando delectauer
 rit, & nulla coniugii oblectamenta gustasse. Difficile sa
 ne utrumque: & quod uiduam expertam iam coniugii, solatia
 ad nuptias non alliciant: & uirginem ignotae uolupta
 tis desiderium a castitatis proposito non deturbet. Cre
 do equidem (& si in eo facile possem falli) corruptam
 mulierem iam expertam uoluptatis illecebras difficil
 ius continere, quam uirginem. Quam ob rem & si ui
 duae uirginitatis lauream nuptiarum opera amiserint,
 pudicitiae tamen corona donantur: quae quantum lau
 reae uirginali cedit, tantum maritalibus anulis, & faci nu
 ptiali praecedit. Quot enim gradibus uiduae uirgini
 bus subeunt, totidem gradibus conjugatas praecellunt.
 Licebat quidem (ut est in Leuitico scriptum) filias sacer
 dotis uiduas, perinde atque antea, quum essent uirgi
 nes, de sanctis oblationibus uesci: quibus, dum essent
 uxores, nedum uesci sed ne attingere quidem fas erat.
 Sed & apud Gentiles in negotio religionis idem fere
 me honor deferebatur uiduis, quod uirginibus. Nempe
 sicut Romae in honorem Vestae perpetui ignis custodia
 solis uirginibus mandabatur: ita Athenis, in honorem
 Pythiae, ubi idem ignis inextinguibilis seruabatur, solis
 uiduis: quod tantidem apud eos aestimaretur uiduitas, quam
 ti apud ipsos Romanos uirginitas, Vnde Paulus apo
 1. Cor. 7

DE COELIBATV

- Nihil licet uiduas non interdicit rubere, multo tamen
 beiores asseuerat fore, si sic permanferint. Idem quoque
 1. Tim. 5 que Timotheo præcepit honorare uiduas, quæ ueræ
 uiduæ sint: quas tum demum approbandas dicit, quum
 ad .lx. annum peruenerint, & intemeratam uni seruaue-
 rint toro fidem. Mulierem autem uetulam, quot quot
 annorum fuerit, nequaquam probat, si multorum uirorum fue-
 rit experta connubia. In his enim eminet studium casti-
 tatis, at in illis, aut senectus, aut pudor, uel satietas, modum
 uidetur fecisse nubendi. Quocirca sicut non carent ma-
 ledicto crebræ nuptiæ, ita unæ dignæ sunt uenia, & ple-
 nè honestatis Non est tamen quod propterea quisquam
 dat hic damnari à nobis ullo pacto matrimoniū: quod
 huic uideamur uidualē præponere continentiam. Quis
 autem non intelligit longe melius agi cum muliere in
 1. Cor. 7 nupta, quæ ea, quæ Dei sunt, tantum cogitet, quam cum illa,
 quæ ea tantum curat quæ sunt mundi, aut quomodo
 placeat marito: ut dicit Apostolus. Sicut enim dicimus
 non peccare, quæ legitimo matrimonio copulatur, sic
 1. Cor. 7 beatius facere asserimus, quæ recusat rursus nubere, ut
 liberius, atque arctius copuletur Deo. Idcirco Apostolus,
 Mulier, inquit, alligata est legi, quæ diu uir eius uiuit: quod si dor-
 muerit uir eius, liberata est a lege, cui uult nubat, tantum in
 domino: beatorum autem erit, si sic permanferit, secundum
 1. Tim. 5 consilium meum. Quod autem dixerit, Volo iuniores nu-
 bere, filios procreare, matres familias esse, nihil à priori
 sanè consilio dissentit: quum id incontinentiæ tantum fu-
 giendæ causa permittatur: & propterea subiunxit, Volo
 nullam occasionem dari aduersario maledicti gratia.
 Iam enim quædam conuersæ sunt post sathanam & in incōti-
 nentiâ prolapsæ. Tollæ autem istam suspicionem incōtinen-
 tiæ, & non erit cur dicat, Volo iuniores nubere, quum asse-
 ruerit beiores omnino fore, si sic innuptæ permanferint. Cō-
 stat ergo ex sententia Apostoli, non esse bonum uiduas, quæ
 possunt continere, rursus nubere: at illis tantum, quæ ob

fragilitatem continere desperant, expedire nuptias, ne in
incontinentiam prolabantur: ideo dicit, Quæ nō potest
continere nubat: melius est enim nubere q̄ uri. 1. Cor. 7

Memoranda exempla illustriū fœminarum, quæ
ueram uiduitatem seruauerunt. Cap. XV.

HVius autem uidualis cōtinentiæ præcipuā lau-
dem Paulā Romanā ex Gracchorū, Scipionūq;
progenie illustrem uindicasse sibi. D. Hierony-
mus tradit: quæ post mortē uiri spretis statim q̄buscūq;
mundi delitiis, nihil in omni copia rerum pluris fecit, q̄
p̄petuam cōtinentiā. Hanc normam & Blasilla eius in-
clita proles adhuc adolescentula perq̄ similis tū forma,
tum moribus matri, uiro defuncto eodem pudicitiae te-
nore p̄secuta est. Nihilo quoq; inferiore laude Mella-
niam decorandā puto, q̄ non dū humato mariti cada-
uere, quum geminos præclarissimæ indolis filios amis-
sisset, efferri una cū uiro sicis spectauit luminibus, & si-
ne mora pertesa connubiorū, uiduitatem p̄petuā domo
no consecrauit. Nec Eufrasia & ipsa Romana ulla in re
his inferior putanda est: quæ quum esset adhuc florens
ætate: formaq; & generis nobilitate, & rerum opulētia
lōge præstaret, mortuo tñ marito induci nunq̄ potuit, ne
à Theodosio qdē Augusto, ut secundo cuiq̄ nuberet:
sed data æq̄ oibus procis repulsa, in Thebaidē p̄fecta,
uixit sanctissime, in p̄petua uiduitate p̄durans. Itidē fero-
mē præstitit Helisabeth Pānoniorū regis filia, & Henrici
Cæsaris cōiunx, q̄ uiduata uiro, contēptis p̄tinus regis
delitiis, & aulico luxu, totā sese egentiu, & agrorū serui-
tio mancipauit: nullū patiens sibi nominari sp̄sum, præ-
ter Christū, quē uere in illis pauperibus agnoscebat. At
q̄to ēt foelicius accidit Cōstantiæ Constantini Augusti fi-
liæ: quæ uiro adhuc superstitē meruit poptato cōtinen-
tiæ munere donari: nam Gallicano Romani exercitus

duci à parentibus pacta, eo plis persuasionibus compul-
 sit uirum, ut Christianus factus ex gentili, deposito mu-
 nere militiæ, abiectisq; fascibus, & purpura, secum pari
 animo, ob Christi amorem sese astringeret uoto perpe-
 tuæ castitatis. Non est ullo pacto prætermittendum si-
 lentio hoc loco Gallæ illustris quondam fœminæ Sy-
 machi consularis uiri filiæ, simile, atque æquale his in
 seruanda uiduitate propositum. Hæc enim quum inter
 annos adhuc puellares uiduata marito molesta, & graui
 scabredine perfusa miserabiliter ægrotaret, & à medicis
 didicisset, non posse nisi iterato connubio conualescere:
 neglexit medicorum consultum, omnia perpeti parata,
 uel mortem ipsam, si sit opus, potius q̄ inire rursus con-
 iugium. Ania & ipsa similiter Romana pudicissima
 fœmina immatura uiri morte relicta, nunquam à pro-
 pinquis suaderi satis potuit, ut reaccensa nuptiali face à
 uiduo lecto, à luctu, & à mœrore discederet: q̄q̄ esset, &
 ætate iuuenis, & facie decora, & quod ad id plurimum
 facit, patrimonio opulentissima. Sui uero tam constan-
 tissimi propositi hanc potissimum rationem, si quis for-
 tē percuntabatur, afferre consueuerat. Si uirum aiebat,
 bonum inuenero, ut antea, nolo esse in timore ne rursus
 perdam: sin malum, nihil necesse est experiri hoc incom-
 modum. Dictum, ac factum profecto sapientissime: at-
 que uiduis fœminis maxime complectendum: et si pau-
 cæ sint, quæ uelint hanc sapientiam intelligere, & tantum
 præcauere discrimen. Sed nihilo inferius hoc sapientis-
 simo dicto fuit, illud præclarum atque diuinum respon-
 sum, quod quondā reddidit Olympias Cōstantinopoli-
 tana à Nebridio illustrissimo p̄fecto uidua relicta: Nā
 Theodosio Cæsari suadenti aliquando, ut rursus nube-
 ret: quum per uiginti tantum menses cum uiro fuerit, ac
 haberetur adhuc à cunctis intacta, essetq; ætate florens
 genere nobilis, ditissima opibus, forma insignis, ingenio
 ac eruditione singularis: ita respōdit, Si me, inquit, uellet

rex meus alicui copulari uiro, non tam cito abstulisset mihi uirum, cuius, copula placuerat: sed quia me parum idoneam cōiugali uitæ cognouerat, uiroq; minime placituram, & illum coniugali uinculo absoluit tempestiue, & properauit me è graui iugo seruitutis eripere, luauit continentia iugum ceruicibus meæ mentis imponens. Sanctissimum sanè consilium, & christianis fœminis in primis attendendum. Quid uero q; tam consentanea est naturæ uiduitatis huius obseruantia, ut sit bigamia natura ipsa quibusdam etiam uolucris in uisa? Legitur enim de turture, q; amisso pari pertesa thalamos, marisq; consortium, æuum solitaria exigat. Est & cornicū genus (ut legitur) quæ id moris seruant, ut compari ex tincto altera uidua degat.

Quantæ uenerationi semper fuerit & Romanis,
& Iudæis castitas uidualis. Cap. XVI.

Sed non est cur mirum uideri debeat si christianis fœminis uiduitas tantopere commēdetur: quum & apud Ethnicos, & præsertim Romanos, ea tanto semper honori habita fuerit, ut uiduæ: quæ uno contentæ fuissent matrimonio, in morte corona pudicitia, palam, publiceq; donarentur: qua coronatæ, ueluti triūphantes, cum summa laude efferrentur. Id etiam honoris iidem ipsi Romani uiduali pudicitia deferebant, ut in nuptiis nulli pronubæ attingere nouam sponsam liceret, nisi quæ uni tantum uiro nupsisset: quæ uero nupsisset denuo, uel multis, eam ut impuram, & profanam ac, mali ominis proci à felicibus nuptiis esse uolebāt. Existimabant enim præsci illi sapientes, illius præsertim matronæ incorruptum esse animum, quæ post depositam semel uirginitatem, in publicum nolet rursus egredi. Nec iniuria, quum multorum matrimoniorū experientia, nil, nisi certum intemperatiæ signum præseferre

DE COELIBATV

uideatur. Ideo Portiam illam iuniorem pudicissimam
 fœminam laudanti cuidam mores cuiuspiã illustris ma-
 tronæ, quæ tñ secundo nupserat, ita respondisse ferunt,
 Fœlix, & pudica mulier, nunq̃ præter semel nupsit. Præ-
 clarum uerbum, & Catonis prole dignum. Quam ob-
 rem minus mirum si Cornelia, P. Africani filia, & Tybe-
 rii Gracchi uxor uiduata marito, Ptolomei regis nupti-
 as spreuerit: et si sibi, & regni, & diadematis communes
 uices offerret. Sed quanto èt mirabilius potest uideri in
 ueteri etiam testamento, ubi tanti ubiq; proles fieret, ut
 sterilitas esset de decori, & probro, uiduitatem tamè ue-
 hementissime cõmendari: Sic enim legitur de Iudith,
 Cõfortatũ è cor tuũ, eo q̃ castitatẽ amaueris, & q̃ post
 uirum tuum alterum nesciueris: ideo manus domini cõ-
 fortauit te, & eris benedicta in æternum. Docuit hæc sa-
 nè uidua non egere consortio uiri in regenda familia
 pudicam, & prudentem matronam, ut ferè queruntur,
 quando ipsa întrepide ad hostes transiit, & obruncato
 propriis manibus Holophernis capite, non familiam tã-
 tum suam, sed etiam patriam acerrime oppressam à lon-
 ga obsidione liberauit: & quod uniuersus populus long-
 go temporis interuallo non potuit, hæc sola unius no-
 stis mora, sua prudentia studio industria gladioq; con-
 fecit. Nec minus prædicanda est illius pudicæ uiduæ
 Sareptanæ prudentia: cui nunquam in tam publica pes-
 nuria rerum, ac fame, neq; farina in arca, neque oleum
 in lecytho defecit: quousq; Helias tandem ad eam Dei
 iussu perductus, pluuiam, quæ ultra triennium diuino iu-
 dicio fuerat intercepta exaustis iam terris redderet: ex
 qua irrigata siccitate, uberrima repente messis exorta
 est, & pristina simul agris omnibus restituta fertilitas.

Iudi. 5

3. Reg. 17

Viduas præcipuo Dei fauore defen-
 di. Cap. XVII.

LIBER SECVNDVS. 44

Quæ nam ergo honesta uidua talibus exem-
plis moni, debet aut imbecillitate aî, aut sexus i-
firmitate terreri: quo minus cōstanti animo pro-
positum uidualis continentiaē prosequatur: quum &
uiduis, & pupillis, ubiq; præsto sit Deus: qui & pater or-
phanorum, & iudex esse dicitur uiduarum: Ne quæso
dicas destituta sum, defunt cognatorum fauores, & am-
ici recesserunt. Vxor undiq; & opprimor, omni opple-
ta amaritudine. Eia ne dubites, in domino confidas, nun-
quam te deseret Christus, qui suscepit patrociniū pu-
pillorum & uiduarum. Vnde Paulus apostolus dicit.

Quæ uere uidua est, & desolata speret in Deum, & in-
stet obsecrationibus, & orationibus nocte, ac die: nam
quæ in delitiis est, uiua mortua est. Nequaquam ergo
uerendum est tibi, q̄ sola uidearis: quia sola non est, cui
semper Christus dux est. Quo nam modo potes dici
solam quum templum Dei sis: & ubicunq; es, sine Deo
esse non possis: Sed nec desolata es, quum Christum
habeas patronum: habes autem si casta es, si cum eo
mente diu noctuq; uerferis: ut in eo confidas, ut de eo
loquaris, ut de eo cogites. Castitas enim uidualis non
eget uiri consortio: sed amat mœrorem, fletum, labores
secretum, ac solitudinem: sicut incontinentia cōfortium,
delicias, celebritatem, conuentum.

1. Tim. 5

Quid potissimum conueniat uiduis ad seruandam continentiam. Cap. XVIII.

Quod portet ergo uiduam quantum potest, uirorum
declinare consortia, simulq; omnes uitare deli-
tias, quæ usq; adeo impugnant pudicitiam: ut
mulier his assueta delitiis etiam si uelit, publice continē-
terq; uiuere non possit. Sicut enim diuturnum absq; in-
fidei uiri mulierisq; consortium, esse non potest: ita
pari ratione muliebres delitiæ, seu potus ineptiæ, suspi-
tione libidinis carere nō possunt. Nā nihil q̄ uiduitatis

DE COELIBATV

1. Ti. 5

Luc. 2

proposito officere consuevit, q̄ opulentia, & delitiæ: iccirco dixit Apostolus. Vidua, quæ delictis uacat, uiuens mortua est. Quam ob rem satis constat, q̄ sicut secundæ res, & affluens luxus impulerunt multas in barathrū incontinentiæ, ita econuerso q̄ plurimas multiplices angustia, & lugubris habitus, labor, & fletus conseruaerunt pudicas. Pallor, & sordes (ut ait, D. Hieronymus) gemmæ sunt uiduarum. Resecant hæc quidem libidinem, exercentq̄, ac reprimunt iuuentutem. Vnde legitur poeticum illud. (Præstabat castas humilis fortuna sabinas.) Quali autem, quantaq̄ religione esse oporteat uiduam, quæ continere decreuit, in Annæ Phanuelis uita monstratur: quæ (ut in euangelio legitur) septem annis à uirginitate sua immaturo uiri obitu derelicta, usque ad quartum & octogesimum annum in castitate permansit: nusquam à templo recedens, ieiuniis, & orationibus uacans: nihilq̄ minori studio castitati, q̄ officio religionis intenta. Et iccirco meruit uidere Christū infantem, & diuino afflata spiritu ante redemptionem noscere redemptorem.

Contra quarundam uiduarum incontinentiam. Cap. XIX.

Sed heu q̄ longe ab ea continentia, atque uiuendi sanctitate, recedunt impudicæ quædam mulieres nostri æui, quæ uiduitatem quidem uerbo tantum tenent, sed re ipsa sanè prostant, meretricium uerius quàm coelibatum profitentes. Hæ sunt quæ comptæ magis q̄ uelatae sapius procedunt in medium uirorū: & ad speculum sese pingentes, ac fingentes, in contemptum, & contumeliam summi artificis Dei, conantur longe pulchriores hominibus uideri, q̄ natæ sunt. Harum studiū est, supercilia circumducto nigrore fucare, comas, & genas mendaci rubore, & adulterinis coloribus ementiri:

omnem q̄; & oris, & capitis speciem ita liniamentis, colore, puluere, uariisq̄; medicaminibus obtegere, ut alia figura, alia facies, & alius uultus eis esse uideatur, ab eo, qui sit natura formatus. His autē (ut D. Hieronymi uerbis potius q̄ meis coarguam) ita rubentibus buccis cutis facta distenditur, ut eas pro certo habeas, non maritos recusare, sed quærere. Harum ædes adulantiū pleenæ sunt ad eas crebræ salutationes, frequentes cōuiuæ, profusæ epulæ, assiduæ lenæ. Cui mirum ergo, si in tanta mollicie, & in tanta copia lasciuiarum, ac in tanta fortunæ foelicitate uiuere castè nequeant: & quum maritis careant, nolint abstinere scortatoribus: qui foede, præter hoc unum mariti nomen, cuncta subeant munia maritorum. His thalamus patet, his ex actio prouentuum, his cura familiæ, his, agnatis, atque gentilibus exclusis, pupillorum etiã tutela mandatur. O præclara tutela, cui tuos liberos tutò committas. Sed quid agāt agantī, & prognati? Nam & si hoc ualde sit iniquum, nulli tamen corrigere id licet, q̄ diu hæc uiduitatis nomen, ut cunque, tenet: ob eius nanque reuerentiã nominis, & hæres, & domina rerum est. Horret propterea, ut hostē appellationem mariti, quum nihil uereatur nomina scortatoris. At quanto sanè melius, & laudabilius foret iis nubere, & bigamas aut trigamas dici, q̄ scorta: atq̄ nuptas, & pauperes in honestate uiuere, q̄ solutas, & diuites in fornicatione turpiter mori. Id uero idcirco dixi, non q̄ non plus probem poenitentiam, & ad ueram uiduitatē regressum: sed q̄ desperem huiuscemodī copulæ diuisionem fieri, nisi per mortem posse. Hæreditas quidem, quæ relicta est tibi, præmium debet esse pudicitia, quã debes defuncto marito: nō merces turpitudinis, qua pudicitiam tuam prostituas lenoni. Quid ē q̄ ex affluentiã rerum hæ ipsæ tanta plæruncq̄ afficiantur amoris insaniam, ut nec liberos ferre possint, nec propinquos uereri, nec rem domesticam curare, nec deniq̄ seipsas ama-

DE COELIB AT V I I

re? O infœlices fœmellas, quæ uos oppresfit demen-
tia? qui furor? quæ cæcitas? ut hoc falso uiduitatis nomi-
ne, q̄tulæ facultatis factæ hæredes, cõtemnatis effici cœ-
lestis regni cum Christo cohæredes: non attendentes q̄
tam iacturam uobis apporet hoc, quod uos lucrũ esse
arbitramini. Ah miseræ uos, q̄ propediem uelitis, nolitis,
moriemini, & pro his uoluptatibus, & delitiis, quæ tẽ-
poris momento transeunt, in sempiterno barathro atro-
cissimas pœnas luetis. Succurrat quæso quod iam dixi,
& sæpe et dicendum est, q̄ momentaneæ sint omnes uo-
luptates, q̄q; uana, & fluxa, ac fœda omnia oblectamen-
ta carnalia, quæ uos pœnis æternis addicunt. Confide-
rate rursus, q̄ honesta, q̄q; decora, q̄ue sincera res sit pu-
dicitia: quæ quidem uos præponit cõiugatis, æquat uir-
ginibus, confociat angelis, reponit inter cœlestes. Illud
quoq; secum reputet, & ante oculos sibi unaquæq; pro-
ponat, q̄ turpe, q̄q; flagitiosum sit uiduam mariti lege
solutam seruire lenoni, obituisci filiorum: dilapidare pa-
trimonium pupillorum: & nõ uiduali mœrore potius,
q̄ puellari amore pallefcere. Disce quæso qualis habeatur,
& cui comparetur in diuinis scripturis mulier impu-
dica. Mulier fornicaria inquit, sapiens Ecclesiasticus, qua-
si stercus in uia conculcabitur. Quare age reuertere ad
cor, & istam tuam tantam uecordiam, uel potius furo-
rem abiice, & arctius complectere pudicitiam: & dicas
cum Virgiliana Dido. (Ille meos primus, qui me sibi
iunxit, amores Abstulit, ille habeat, secum seruetq; sepul-
chro.) Sed tempus monet, ut iam à luxu ac perditis mo-
ribus uiduarum transeamus ad eos, qui uel profesio-
ne, uel uoto perpetuam promiserunt seruare continen-
tiam: quibus, ut cõtinentia magis necessaria est, q̄ uiduis,
ita quoque eorum impudicitia magis detestanda.

Eccle. 9

F I N I S.